AZ OLVASÓ NÉPÉRT

Beszélgetés Darvas Józseffel

Sajtó és rádió hírt adott a *Magyarország felfedezése* című sorozatról, az Írószövetség vállalkozásáról, amelynek első köteteit hazánk felszabadulásának 25. évfordulójára kívánják megjelentetni. A sorozat céljáról és körvonalairól kérdeztük *Darvas* Józsefet.

Milyen a mai valóság?

— Szeretnénk írói eszközökkel feltárni, — mondta az Írószövetség elnöke — milyen a mai magyar valóság. Célunk: reális számvetést tenni arról, hogy mik az eredmények, a hiányok, mulasztások, hol tartunk a szocializmus építésében s mik a feloldandó ellentmondások? Tehát: segíteni a jövő megtervezését. A vállalkozás, amelyben mintegy *huszonöt* kapcsolódik a két világháború közötti falukutató mozgalom hagyományaihoz. Valamelyest, mondom, mert a magyar valóság, amelyet ma vizsgálunk, megváltozott. Megváltoztak a történelmi körülmények is. A falukutató mozgalom főleg csak a parasztság sorsával foglalkozott, ami már akkor is egyoldalúságot jelentett. Most természetesen a társadalom *valamennyi számottevő rétegének* feltérképezésére teszünk kísérletet, hogy a valóság hű feltárása segítsen a mi politikánknak, a mi rendszerünknek. Munkánkban arra törekszünk, hogy érvényesüljön a marxista tudatosság, a sokoldalú, ha tetszik, tudományos igényű elemzés. Persze, írók írják ezeket a köteteket, nem tudósok, Ahány író, annyiféle stílusban. A készülő sorozat híre jó visszhangra talált. Országszerte megértették: a társadalmi önismeret elmélyítésére törekszünk, segíteni akarunk, anélkül, hogy az irodalomnak kizárólagos, vagy akár soron kívüli szerepet tulajdonítanánk múlt és jelen megismerésében. A szerzők dolgoznak, megfelelő támogatást kapnak. Két megyében adódtak ugyan nehézségek, de reméljük, hogy mielőbb szót tudunk érteni itt is a helyi vezetőkkel. Azt szeretnénk, ha az írók munkájának eredménye győzné meg őket törekvéseink azonosságáról.

Örvendetes spontaneitás

— Az Írószövetség másik nagyszabású kezdeményezése az Olvasó népért mozgalom. Tájékoztatna haladásáról?

— Az elmúlt húsz év nagy és szép eredményeire építő társadalmi mozgalom az Olvasó népért visszhangja igen biztató. Mi csak őszre terveztük felhívásunk kibocsátását, ám a munka már a nyáron megindult. Az örvendetes spontaneitás arról győz meg, hogy időben szóltunk erről a kérdésről. Ezért joggal remélhetjük, hogy *mozgalmi felhívásunk*, kiváló írók, képzőművészek, zeneszerzők és előadóművészek felhívása, amely a közeljövőben jelenik meg, társadalmunk legszélesebb köreiben megértésre és támogatásra talál. A sok jó után, gondjainkról is szólnék.

Gondok az iskolával

— Tartózkodást érzünk a pedagógus fórumokon. — folytatta Darvas József. — Holott egyik legfontosabb célunk a fiatalok megnyerése, a felnövő nemzedékek olvasó kedvének felkeltése. Nem gondolunk tantervi változásokra, de úgy érezzük: helyes volna módszeresen megvizsgálni az irodalomoktatás módszereit, a javítás lehetőségeit. Ez sok évtizedes probléma. A helyzet sokat javult, de ma sem mondhatjuk még, hogy az iskola mindent megtesz az irodalom, az olvasás megszerettetéséért.

—A közéleti ember után az írót kérdezzük. Néhány hete jelent meg műveinek sorozatában az író vizsgája című kötet, 1936 és 1967 között írt vagy elmondott cikkeinek, kritikáinak tanulmányainak és beszédeinek gyűjteménye. Milyen élmény az ilyen dokumentumokkal való találkozás?

— Fájdalmas, mert az elvégzett dolgok furcsa módon az elvégzetlenül maradtra figyelmeztetnek. Én elsősorban regényírónak tartom magam. Ehhez mérten elég kevés regényt írtam. Adós maradtam nemzedékem, a két világháború közötti küzdelmes ifjúság szélesebb ölelésű ábrázolásával. Amit a korról írtam, csak töredék. Ezt éreztem, amikor Az író vizsgája cikkeivel újra találkoztam. Szeretem ezeket az írásokat, vállalom a vitatkozó, ország és világ dolgaiba beleszólást igénylő író attitűdjét. Nem állítom, hogy véleményem mindig pontos és helyes volt. De ebben az attitűdben mégis olyan írói program összegeződött, amely nemcsak ábrázolni, hanem elsősorban megváltoztatni akarta az akkori valóságot.

Miskolci premier

— Említette, hogy a Kortárs szeptemberi számában megjelent riport anyagát és tapasztalatai általánosító drámán dolgozik.

— Ha minden jól megy, nemsokára be is fejezem, és átadom a miskolci Nemzeti Színháznak, amely jövő év elején kívánja bemutatni. Darabom fiktív falú, fiktív embereit viszi a színpadra. A dráma műfaji követelményei szerint alakított sorsok és jellemek ütközése kerül a nézők elé. Kicsengése persze nem akar eltérni a folyóiratban megjelent írás állásfoglalásától. Másik drámán is dolgozom. Amint befejezem a miskolci szinháznak írt darabot, folytatni szeretném a munkát *Bajcsy-Zsilinszky-drámámon.* Ennek egy változatát befejeztem már, de nem elégít ki. Átdolgozom, vagy talán újra írom. Zrínyi-darabom is két változatban készült. Könyvalakban mindkét változat az olvasó elé kerül.

— Regény?

— Folytatni szeretném a *Részeg esőt,...*

Nádass József

FÜSTBE MENT BILINCS

Ha nagyritkán Bécsbe látogatok, bebicegek az Európa-kávéházba. Mindenfajta magyarral lehet ott találkozni, idegenbe szakadt drága hazánkfiától különféle disszidensekig. Az ember hall néha valamilyen pletykát, kerekrehizlalt hazugságokat, nevet, vagy bosszankodik, aztán elbúcsúzik egyidőre azoktól a tájaktól.

Minap megint ott ülök, betéved egy régi ismerős, leül egy kávéra, érdeklődik, mesél, aztán — eléggé harsogva — elbúcsúzik.

— Szóval maga fejes otthon, és mikor utazik vissza?

— Nem vagyok fejes, de holnap utazom.

— Hát akkor áldja meg magát az istes összes kezével.

Alig lép ki az ajtón, a szomszéd asztalnál felemelkedik egy pipás, ezerszínű nyakkendőbe és ingbe öltözött, bokszoló arcú, masszív úriember és az asztalomhoz sündörög:

— Hallo... Bocsánat, én is magyar, csak már régen odaát, Amerika, megengedi, hogy...

Leül az asztalomhoz, benyúl a zsebébe és az orrom elé tart egy névjegyet, amiről kiderül, hogy cégkártya. Hát ez mit akar?

— Az úr vissza Budapestre, már holnap?

— Úgy van. Miért kérdi?

Most suttogásra fogja a hangját:

— Volna egy jó üzlet. Sok dollár.

Rámkacsint a bal szemével. Elragadó az ilyen látvány: egy tökfej, benne disznószemek, ezek közül az egyik kacsint:

— Jó business... — szünetet tart, újra megerőlteti a szemét, nagyot pöfékel a pipájából és a hatásos szünet után felteszi a kérdést:

— Ismeri maga magyar börtön? Ottani Sing-Sing?

Híres vagyok lélekjelenlétemről, mindig feltalálom magam, ha káderesnek.

— Hogyne. Ültem már néhányban.

Partnerem elmosolyodik, ez még nagyobb esztétikai élvezetet nyújt.

— Mister tréfál. Úgy gondolom, hogy börtön-főnökség, a Bosst ismeri, aki szállít a börtönöknek, meg... szóval, érti?

Szeretem az igazságot, így szólok hát:

— Nem, nem értem.

— Hallottam, ahogy barátjával beszélt, ezzel itt... Maga Budapesten jó összeköttetés. Én már akartam odautazni, a Bankgasse mondta, hogy kapok vízum, de ha maga ott ismerős, maga közvetíti, kap 10 százalék provizió, kitűnő üzlet, érti?

Majdnem olyan értelmes arcot vágok, mint amilyen az övé, ebből megérti, hogy fogalmam sincs, miről beszél.

— Szimpla ügy, kérem. Nekünk szükségünk van rengeteg bilincs, van a barátom Justic, szóval megfelelő helyen Washingtonban átvesznek tőlem ötvenezer, százezer bilincs. Maguknál biztosan olcsóbb, és nem kell annyi, nálunk ez a forró nyár, niggerek, mit meséljem, nem tudunk eleget termelni. Én veszek magyar bilincs, adok dollár, kiviszem Amerika. Ott kint örülnek, és maga is örül, szép business. Mennyibe kerül maguknál egy bilincs?

Mindig mondták rólam, hogy tudatlan vagyok, mert nem megyek le a zajló életbe. Most itt állok a legnagyobb kánikula idején, és nem tudom, hogy menynyibe kerül egy bilincs.

— Nem tudom?

Disznószeme tízszeresére tágul:

— Nem tudja?

Úgy szégyellem magam, hogy egy szót se bírok kinyögni. Csak a fejem rázom.

— Mégis, aproximative... Ötven forint?... Nyolcvan?... Maga felsőfokú árat. Nem lehet becsapni! Száz forintot nem adok. New Yorkban minden kirakatban ott van kettő és fél dollár egy bilincs! Lakattal! És még a transzport és magának provizió és nekem profit... Ingyen dolgozzak?

Oly heves a kitörés, hogy összehúzom magam és egy szót se merek válaszolni. Látja, hogy lehetetlen fráter vagyok, az üzletkötésre nincsen kilátás, legyint, felkel az asztaltól, pipájából nagy gomolyag füstöt az arcomba fúj, aztán kievickél a kávéházból.

Most csak attól félek, hogy a Magyar Nemzeti Bank szememre hányja majd, hogy egy ilyen zsíros valutaüzletet elszalasztottam!

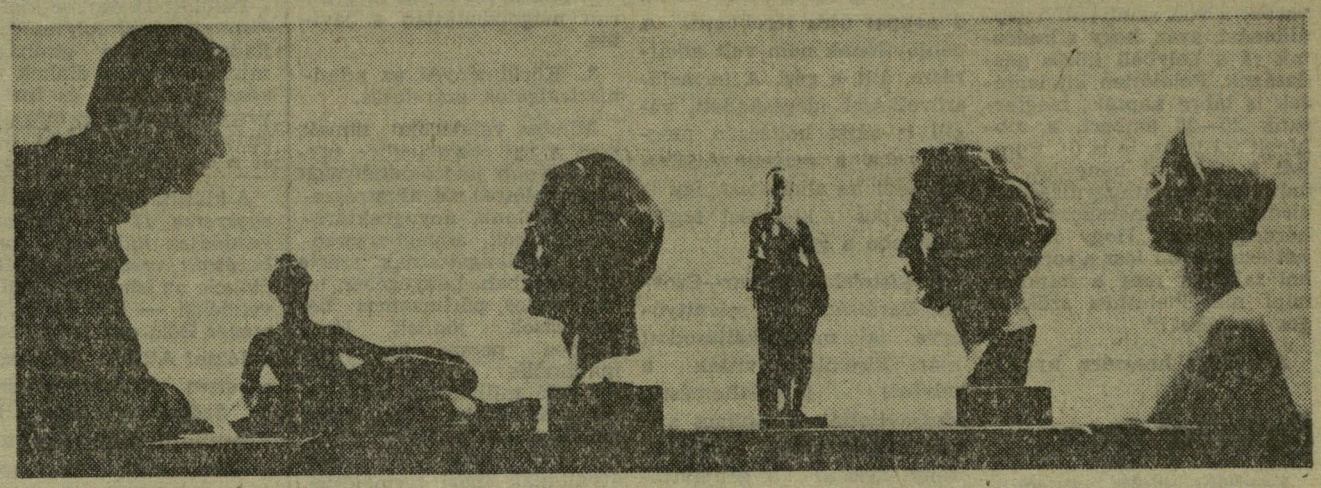

Selmeczi Tóth János fotója

BÚZA BARNA MŰTERMÉBEN

Kondorosi János

PALI BÁCSI OTTHONA

Sokat töprengett nagy fájásai szüntével a kórházi ágyon. Volt idő rá bőven azután is, hiszen járó betegként még két hétig bent tartották: akkor legjobban kedvelte a park távoli zugát, egy virágágy mögötti padon üldögélt csöndesen. És eközben bölcs igazságokra jött rá.

Hát persze, ő hangoztatta állandóan, hogy a téesz a tagok otthona, ott nem úgy kell élni, dolgozni, mint valaha az uraságnál: napszámosként, irigy idegenül, fogcsikorgatva. Bertók Pál azonban nemcsak beszélt erről, hanem aszerint is cselekedett. Gyakran este tízkor is ott tett-vett még az istállóban, kicserélte az almot a tehenek alatt, fényesre kefélte a szőrét a kedvenceknek, főként a Bimbónak és Rozinak. Ezeknek, ha más dolga nem volt, pipaszó mellett el is beszélt néhány régebbi közös emléket. Nehogy elfelejtsék, milyen sorsuk volt az ő portáján, hogyan kímélte őket, s etette még lopott csemegével is. No hiszen, most sincs roszszabb dolguk, legalábbis addig, míg ő, a volt gazdájuk gondozza őket. A két jámbor állat talán értette is a simogató szavakat.

— Megette a fene! — ez volt az első eszmélése azután, hogy fellökte a bika. — Hát nem a legaljasabb módon meggyaláztam a közöst? Tisztára úgy tettem, mint a tolvaj idegen. Hogy kerülök azok szeme elé, akiket nagy hangon megreguláztam?

— De hát akárhogy volt, mégse egészen magam vagyok az oka — morfondírozott máskor. — Szőke Pista, meg Szlovencsák a gazemberek. Miért szégyenítettek meg annyi nép szemében? Az egész életem keserves eredményét vették semmibe.

...Mert hogyan is történt, hogy ez a vén paraszt, a termelőszövetkezet egyik alapító és leghűségesebb tagja, szembe került a közösséggel, méginkább a saját lelkiismeretével? A vezetőség elhatározta, hogy a kevés tejet adó öreg teheneket kiselejtezik. Új, fiatal törzskönyvezetteket állítanak a helyükre. Nos, az állattenyésztési brigádvezetőkre bízták az állatforgalminak eladandó tehenek kiválogatását. Tízről volt szó.

Már az sem tetszett Pali bácsinak, mikor Szőke Pista Szlovencsákkal jelent meg az istállóban. Jó, hát Szőke a brigádvezető, de Szlovencsák kertész, mi köze neki ezekhez a dolgokhoz? Azelőtt szatócs volt, nem is érthet a tehenekhez. Meg azután őt, a gondozót figyelembe sem vették. Nem is köszöntek, mintha ott sem lett volna. Hát kit tudná azt jobban megmondani, hogy melyik fejőstehén való selejtezésre?

Az első hatot nem volt nehéz kiválasztani, hiszen azokon már az abrak sem fogott, csontosak, szikkadtak voltak. Akkor ért oda a brigádvezető, meg kísérője a Bimbóhoz és a Rozihoz. Megálltak. Pali bácsi szíve megdobbant. Mit akarnak ezek? A kertész alányúlt az egyiknek, aztán Szőke Pistára kacsintott. Az bólintott, majd jegyezni kezdett.

— Mi van azokkal, Pista? — lépett közelebb izgatottan az öreg.

— Mi van? Hát tudja Pali bácsi, hogy tízet kiselejtezünk.

— Tudom, de... ezeket? Hiszen nem öregek. Jól is tejelnek. Tévedsz te fiam — pendített meg közvetlenebb hangot a tehenei érdekében.

— Vagy maga téved, bátyám. Ki van mutatva, hogy ez a két állat az utolsó három hónap átlagában nem adott többet egyenként napi öt liternél. Márpedig ebben az istállóban csak nyolc literen felüli tehenek maradhatnak — hivataloskodott a brigádvezető.

— Az ángyod... izé, nem úgy van az egészen. Én ismerem jól a Bimbót, meg a Rozit, hiszen én hoztam őket a téeszbe. A tíz litert is megadták ezek akkor, itt is már harmadik éve vagyok köztük. Most igen, a télen csutkaszáron éltek, az egyik alá egy ikerborjat is löktek egy hónapig. Az a másikat is nyugtalanította. Így lehetett a kevés tej...

— Mindegy, tíznek kell lenni, öregem, mit akadékoskodik? A brigádvezető ezeket is kiselejtezi — szólt közbe Szlovancsák.

De bezzeg Bertóknak se kellett több, küszöbhöz vágta a pipát és szaladt az elnökért. Ajtóstól rontott az irodába.

— Hol az elnök?

— Mi van Pali bácsi? — csodálkoztak a mindig nyugodt tehenész zaklatottságán. — Az elnök elvtárs a lucernaföldre ment, ott lesz egész nap. Nem is felelt. Szaladt tovább. Ki a tópartra, ahol reggel óta kaszások vágják a télirevalót. Kiverte a veríték, lihegett, mire kiért. Ott is viccelték vele.

— Csak nem ég a falu? Vagy friss lucernát akar vinni a teheneknek? — nevettek elé. — Az elnök? Most volt itt. Átment a Károly-majorba, mert üzentek érte, hogy jöttek az állatforgalmitól a sertésekért.

Szent ég! Jöttek a hízókért. Biztos most viszik a marhákat is! Csak ott elkapja legalább. Károly-major meg a másik határrészen van, túl a falun. Vissza tehát. Fáradt volt, de nem hagyta magát. Mire odaért, már alig állt a lábán. De végre megtalálta, akit keresett.

— Elnök elvtárs... Józsi! Gyere gyorsan, nagy baj van! Segíts rajtam, édes fiam — s majd elsírta magát.

— Mi baj Pali bácsi? — kérdezte ijedten az elnök.

Elmondta, elhadarta, hogy mit talált ki ez a Szőke Pista. Ő ezt nem hagyja, nem engedheti. Ez szégyen, mit mondanak a faluban, hogy pont az ő volt teheneit viszik vágóhídra. Itt valami nagy disznóság lehet a háttérben.

— Jó, Pali bácsi, gyerünk, nézzük, tudunk-e még tenni valamit. Mert lehet, hogy már elszállították a teheneket.

Úgyis lett, mire beértek, már Bimbónak, Rozinak, a többi nyolcnak csak hült helye volt. Hát ez szörnyűség!

— Gyerünk utánuk a városba, vigyél be motoron, hátha... — elsírta most már magát. Pali bácsi közönséges biciklin sem ült még életében, de most motorra szállt volna a kedvenceiért. Hiába.

— Nincs annak értelme — vigasztalta az elnök, aki tisztelte az öreg Bertók becsületességét. Különösen azóta érezte közelebb magához, mióta egyedül maradt Pali bácsi, hogy az ősszel sírba tette a feleségét. — Azt már visszacsinálni úgysem lehet, kár a fáradságért. Majd hoznak a jövő héten új teheneket, még szebbeket, mint amilyenek a magáéi voltak.

De az együttérző szavak nem csillapították a tehenész fájdalmát. Ezt nem lehet megbocsátani. Itt mindenki csak nevet rajta, ellene van. Talán világgá kéne menni, mint gyerekkorában, ha elverte az apja. Másutt nem ismernék a szégyenét, jobban is megbecsülnék, mint a falujában. Ez már úgysem otthona, s úgy sincs neki már